

تاریخ گزیده مطبوعات ایران
با تاکید بر آغاز تا پایان مشروطه

به کوشش:

محمدجعفر محمدزاده

www.ketab.ir

سرشناسه	: محمدزاده، محمدجعفر، ۱۳۴۷ - به کوشش
عنوان و نام پدیدآور	: تاریخ مطبوعات ایران: با تأکید بر آغاز تا پایان مشروطه/ به کوشش محمدجعفر محمدزاده
شخصیات نشر	: تهران: دانشنامه مطبوعات ایران، ۱۳۹۷.
شخصیات ظاهری	: ۱ ج (بدون شماره گذاری): مصور.
شابک	: 978-600-93857-5-1
وضعیت فهرست نویسی	: فیفا
بازداشت	: کتابخانه.
موضوع	: مطبوعات - ایران - تاریخ
موضوع	: Press - Iran - History
موضوع	: روزنامه‌ها - ایران - تاریخ
موضوع	: Newspapers - Iran - History
موضوع	: مطبوعات و سیاست - ایران - تاریخ
موضوع	: Press and politics - Iran - History
موضوع	: ایران - تاریخ - انقلاب مشروطه، ۱۳۲۲ - ۱۳۲۷ ق. - مطبوعات
موضوع	: Press - 1909 - 1906 - Constitutional Revolution - Iran - History
رده بندی کنگره	: ۳ ۱۳۹۶ PN ۵۴۴۹/ف۹
رده بندی دیویی	: ۰۹/۵۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۱۰۸۳۷۳

انتشارات

دانشگاه ملی ایران

تاریخ گزیده مطبوعات ایران با تأکید بر آغاز تا پایان مشروطه

به کوشش محمدجعفر محمدزاده

نمایه سازی: بابک قیاسیان

گرافیکست و صفحه آرا: محدثه حبیب پور

چاپ اول: ۱۳۹۷

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۲۰۰۰۰ تومان

نشانی انتشارات: تهران، ستارخان، بین بهبودی وشادمان، بن بست فرحزاد، پلاک ۸، طبقه اول، واحد ۲

تلفن: ۰۲۱-۶۶۵۲۶۱۷۰

فهرست مطالب

- سرسخن

(۱) تاریخچه چاپ در ایران و روزنامه نگاری فارسی

- ۳ - روزنامه نویسی فارسی
- ۳ - نخستین روزنامه های هند
- ۴ - قدیمی ترین نشریه فارسی زبان هند
- ۵ - تاریخ چاپ در ایران
- ۸ - اولین کتاب در ایران
- ۹ - اولین دستگاه چاپ
- ۱۰ - چاپخانه سنگی

(۲) تاریخ مطبوعات و روزنامه نگاری در ایران پیش از فرمان مشروطه

- ۱۵ - پیشینه ی «روزنامه» در زبان فارسی
- ۱۶ - اولین روزنامه در ایران
- ۱۷ - مطبوعات دوره ی ناصری
- ۱۹ - دو روزنامه به زبان فرانسه
- ۱۹ - ویژگی های روزنامه های دوره ی ناصری
- ۲۰ - مطبوعات ایرانی خارج از کشور
- ۲۱ - مطبوعات دوره ی مظفری
- ۲۲ - تغییر محتوا و تنوع مطبوعات در دوره ی مظفری

(۳) مطبوعات ایران از آغاز مشروطه تا کودتای اسفند ۱۲۹۹

- ۲۷ - امضای فرمان مشروطیت و سرنوشت مطبوعات
- ۲۷ - نخستین روزنامه های غیر دولتی
- ۲۸ - نخستین قانون مطبوعات و آغاز سخت گیری ها
- ۲۹ - مطبوعات ایران در دوره ی استبداد صغیر
- ۳۰ - مشروطه دوم و هوایی تازه برای مطبوعات ایران
- ۳۱ - مطبوعات در دوره ی احمدشاه

۳۲	- جنگ جهانی اول و مطبوعات
۳۲	- مطبوعات در دولت و ثوق الدوله
۳۳	- کودتای اسفند ۱۲۹۹ و سرنوشت مطبوعات
	(۴) سیر تحولات مطبوعات از آغاز تا پایان مشروطه
۳۷	- رشد کمی و تحول کیفی مطبوعات
۳۹	- توسعه تعداد عناوین مطبوعات
۴۰	- پیدایش مطبوعات تأثیر گذار
۴۱	- مطبوعات مخالف مشروطه
۴۲	- مطبوعات در قانون اساسی کشور
۴۳	- انحلال وزارت انطباعات
۴۵	- ادامه‌ی نقش و تأثیر مطبوعات خارج از ایران
	(۵) برخی مطبوعات مهم دوره‌ی مشروطه
۴۹	- مجلس
۵۱	- صوراسرافیل
۵۴	- نسیم شمال
۵۶	- جبل المتین
۵۸	- تمدن
۶۰	- مساوات
۶۲	- اختر
۶۶	- قانون
۶۷	- ثریا
۶۹	- الجمال
۷۱	- الحديد
۷۳	- جهاد اکبر
۷۵	- ایران نو

(۶) برخی از روزنامه‌نگاران تأثیر گذار دوره‌ی مشروطه

- ۸۱ - آقاخان کرمانی، عبدالحسین
- ۸۲ - ابوالضیاء
- ۸۲ - ادیب الممالک فراهانی، سیدمحمدصادق
- ۸۳ - اسدآبادی، سیدجمال الدین
- ۸۴ - اشرف الدین، حسینی
- ۸۶ - بهار، محمدتقی
- ۸۷ - تربتی، شیخ احمد
- ۸۸ - حسینی کاشانی، سید جلال الدین
- ۸۹ - دهخدا، علی اکبر
- ۹۰ - شیرازی، میرزا صالح
- ۹۱ - صوراسرافیل، میرزا جهانگیرخان
- ۹۱ - مجدالاسلام کرمانی، شیخ احمد
- ۹۲ - مساوات شیرازی، سید محمدرضا
- ۹۴ - میرزا ملکم خان
- (۷) نگاهی آسیب شناسانه به مطبوعات دوره‌ی مشروطه
- ۹۷ - فراز و فرود مطبوعات مشروطه / جوانمرگی زودرس
- ۹۸ - نبودن درک درست از مفهوم مشروطه
- ۱۰۱ - هویت‌یابی مطبوعات و گسترده‌گی بی‌رویه آن
- ۱۰۳ - افراط و تفریط
- ۱۰۵ - سیاست زدگی
- ۱۰۵ - نقدهای مطبوعات مشروطه:
- الف) انتقاد از شخص شاه قاجار
- ب) انتقاد شدید در کنار تمجید بیش از حد از دول خارجی
- ج) نقد اجتماعی
- د) نقد مجلس شورا

سرسخن

گرچه تاریخ مطبوعات ایران به کمتر از دویست سال و آغاز آن به ۱۲۵۲ق. یعنی ۲۳۹ سال بعد از چاپ اولین روزنامه‌ها در اروپا و حداقل سه دهه پس از چاپ اولین روزنامه فارسی در هندوستان می‌رسد؛ اما از جهت تحولات، تطورات و تأثیرات آن در تاریخ معاصر ایران درازدامن و پر مسئله است. تقسیم‌بندی ادوار تقریباً دویست ساله مطبوعات ایران به ترتیب زیر می‌تواند برای پژوهش‌های تخصصی مناسب باشد:

- از زمان انتشار کاغذ اخبار میرزا صالح شیرازی در ۱۲۵۲ق. تا زمان امضای فرمان مشروطه توسط مظفرالدین شاه در ۱۴ مرداد ۱۲۸۵.
- از آغاز مشروطه تا زمان به توپ بسته شدن مجلس توسط محمدعلی شاه در ۲ تیر ۱۲۸۷.

- از زمان به توپ بسته شدن مجلس تا خلع محمد علی شاه در ۲۲ تیر ۱۲۸۸. که به دوره‌ی استبداد صغیر مشهور است.

- از خلع محمدعلی شاه و روی کار آمدن احمدشاه تا کودتای ۳ اسفند ۱۲۹۹.

- از ۱۲۹۹ش. تا پایان مشروطه و آغاز سلطنت پهلوی اول در ۱۳۰۴ش.
- از ۱۳۰۴ش. تا سقوط پهلوی اول و ظهور پهلوی دوم در شهریور ۱۳۲۰.
- از ۱۳۲۰ش. تا کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲.

- از ۱۳۳۲ تا ۱۳۵۷ ش. و آغاز انقلاب اسلامی

- از ۱۳۵۷ ش. تا کنون

هر کدام از این مقاطع، خود تاریخ و تحلیل جداگانه‌ای دارند و هر کدام را می‌توان به بخش‌ها و دوره‌هایی با تفاوت‌هایی که دارند تقسیم کرد. اگرچه در باره‌ی اغلب این دوره‌ها سخن بسیار گفته شده است، اما هنوز ناگفته‌های بسیار در زوایای آن باقی است. اغلب آنچه تا کنون درباره‌ی این ادوار انجام شده گزارش‌های آماری و فهرست نگاری‌هایی البته ارزشمند است که زمینه مناسبی برای پژوهشگران این حوزه است و هنوز برای تحلیل تاریخی و جامع اغلب این دوره‌ها جای کار بسیار است. نگارنده که در دوره تحصیلات مقطع دکتری، در رشته زبان و ادبیات فارسی در پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی تهران، به حسب علاقه و انگیزه‌های شخصی و شغلی، بررسی صورت و محتوای مطبوعات طنز دوره مشروطه را به عنوان رساله برگزید، به این مهم پی برد که ناگفته‌های حوزه زبانی و محتوایی نسبت به آنچه گفته شده است هنوز بسیار زیاد است.

سالیانی است که در برخی دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی درس «تاریخ مطبوعات ایران» را برای دانشجویان رشته روزنامه نگاری تدریس کرده و هر بار از گوشه و کنار تاریخ مطبوعات سرفصل‌هایی را برگزیده و تدریس می‌کرده‌ام؛ اینک بر آن شدم به همان شیوه و روشی که در کلاس داشتم مطالب را تدوین و در قالب کتاب حاضر منتشر نمایم. آنچه در مجموعه حاضر تقدیم می‌شود نه همه تاریخ مطبوعات ایران و نه سخن در باره همه‌ی ادوار پیش گفته است؛ بلکه نگاهی اجمالی از پیشینه‌ی مطبوعات فارسی زبان و مطبوعات ایران از آغاز تا پایان دوره مشروطه است که اتفاقاً از مهمترین و تأثیرگذارترین دوره‌های مطبوعات ایران به شمار می‌رود. آنچه در این کتاب آمده است نه صرفاً فهرست خوانی و تاریخ‌گویی است و نه تحلیل محض مطبوعات دوره‌ی مورد بحث؛ بلکه تلفیقی از

بررسی های تاریخی در صورت و محتوای مطبوعات از آغاز تا پایان دوره ی مشروطه است که برای دانشجویانی که قصد دارند این مسیر و رشته را تا مقاطع بالاتر با علاقه دنبال کنند و یا درس ها و عبرت ها و فراز و فرودهای مهمترین و به عبارتی باشکوهترین دوره مطبوعات کشور خود را بشناسند مناسب است ؛ به همین جهت عنوان: «تاریخ گزیده مطبوعات ایران» برای آن برگزیدم. از ارجمندانی که کتاب را می خوانند تقاضا دارم تا بر این کمترین منت گذاشته و دیدگاه ها و نقدهای اصلاح گرانه ی خود را از سر لطف برای چاپ های بعدی به اینجانب منتقل نمایند.

محمدجعفر محمدزاده / تهران

زمستان ۱۳۹۶